

dom en andere religies is typisch post-christelijk. Eigenlijk blijkt het niet mogelijk te zijn om algemene oordelen over religie te vellen. De merkwaardig moraliserende vraagstelling sticht veel verwarring. Het ergerlijke gevolg is dat in veel artikelen de gedachten alle kanten opgaan. Maar dat is tegelijk ook het boeiende. Het nuttige dat zich daarmee verbindt, is dat veel bijdragen uitlokken tot tegenspraak – en zo tot bezinning. En daar gaat het om.

Jan Dirk Snel

Amsterdam

Haenen, Marcel (2008), *Tien paters op Gods grote akker. De laatste Nederlandse missionarissen in Brazilië*, Amsterdam/Rotterdam: Prometheus/NRC Handelsblad, pp. 270, ISBN 9789044612097, € 17,95; Knipschild, Harry (2008)², *Soldaten van God. Nederlandse en Belgische missionarissen op missie in China in de negentiende eeuw*, Amsterdam: Bert Bakker, pp. 352. ISBN 978903513193 4, € 23,-; Poels, Vefie m.m.v. Anna Damas SSpS (2008), *Vrouwen met een missie. Vier congregaties in Nederland en de toekomst van hun missionair verleden*, Nijmegen: Valkhof Pers, pp. 160, ISBN 9789056252717, € 17,-

In de katholieke traditie had het woord ‘missie’ een heel bepaalde betekenis. Het doelde op de geloofsverkondiging van (westerse) priesters en zusters in niet-westerse landen (de protestantse kerken hanteerden het woord ‘zending’ voor deze activiteiten). Het katholieke Nederland was in de glorie tijd van het “rijke Roomse leven” bijzonder actief op dit gebied. Maar het tijdperk van de missies is voorbij. Rond 1960 was op politiek terrein het tijdperk van kolonisatie ten einde gekomen, en op theologisch terrein was volgens het Tweede Vaticaans Concilie de hele kerk missionair, maar waren de ‘jonge’ kerken volwaardig deel van de universele kerk. Een teken daarvan was dat overal autochtone bisschoppen werden benoemd.

Het einde van dit ‘missietijdperk’ luidt tevens het begin van een nieuwe historische belangstelling in. De traditionele geschiedschrijving van de missionaire activiteiten, vaak met propagandistische inslag, werd vervangen door wetenschappelijke studies. Ook onder een breder publiek is de belangstelling gegroeid. Vandaar dat wetenschappelijke en minder wetenschappelijke studies verschijnen over het missionaire verleden en kennelijk goed verkocht worden. We bespreken hier een drietal recente boeken.

Marcel Haenen, correspondent voor de NRC in Latijns Amerika schreef onder de enigszins misleidende titel *Tien paters op Gods grote akker* het verhaal van tien jongens die met het plan om pater karmeliet te worden in 1956 naar Brazilië vertrokken. Drie van hen keerden na een paar jaar naar Nederland terug, zeven werden in Brazilië tot priester gewijd, en twee daarvan hielden het een leven lang vol. Van tien paters is dus geen sprake! En het waren ook niet de laatste Nederlanders die als missionarissen naar Brazilië vertrokken. Maar afgezien daarvan is het een aardig, vlot geschreven boekje, vooral gebaseerd op de brieven en interviews. De maatschappelijke en kerkelijke context wordt soms erg

summier geschetst. Het biedt een aardig beeld van het leven van deze tien idealisten: als beginnend seminarist in een vreemd land, slecht begeleid door de paters karmelieten.

Soldaten van God. Nederlandse en Belgische missionarissen op missie in China in de negentiende eeuw is een bewerking van de dissertatie van de auteur in Leiden (2005) onder de titel: *Ferdinand Hamer (1840-1900), Missiepionier en martelaar in China*. Zoals uit het verschil in titel duidelijk wordt, is de opzet van de publicatie breder dan van de dissertatie. Behalve de Scheutisten, de congregatie waarvan Hamer lid was, worden ook activiteiten van o.a. franciscanen, jezuïeten en lazaristen in China in die tijd besproken. Maar dat gebeurt slechts summier, en niet op basis van bronnen. Het boek maakt daardoor de indruk dat het om den brode geschreven is. Dat wordt versterkt doordat de auteur, die jarenlang schreef over popmuziek, soms meent 'leuke' opmerkingen te moeten maken. Gebrek aan duidelijke vraagstelling en heldere indeling, en een gebrek aan kennis van missiologie maakt dit tot een rommelig werkje.

In de studie van het Nijmeegse Instituut voor Missiewetenschappen onder redactie van Vefie Poels *Vrouwen met een missie. Vier congregaties in Nederland en de toekomst van hun missionair verleden* wordt verslag gedaan van een onderzoek onder vier missiecongregaties van vrouwelijke religieuzen. Het betrof onderzoek naar hun ontwikkeling, met name sinds het Tweede Vaticaans Concilie, hun huidige situatie en hun toekomst. Het eerste deel vond ik interessant, het handelt over de oprichting, de eerste werkervaringen en vervolgens de ontwikkelingen sinds de jaren zestig van vier duidelijk verschillende congregaties. Over hun toekomst kan men eigenlijk kort zijn: die is er niet. Die conclusie wordt niet duidelijk getrokken, maar wie goed leest ontkomt er niet aan. Wel is het interessant te zien welke pogingen gedaan worden om een bestaand instituut nieuw leven in te blazen door doelstellingen te verruimen. Maar dit gebrek aan toekomst delen deze congregaties met de meeste zustercongregaties. Wat ik miste in het geheel is de rol die de vrouwen speelden (en nog spelen) tegenover de mannelijke dominantie binnen de kerk, ook in missiegebieden. In missiegeschiedenissen wordt soms opgemerkt dat vrouwen een apart gezicht van het christendom vertegenwoordigen, een noodzakelijke aanvulling van het doctrinaire element dat door de priesters wordt verkondigd. Maar dit wordt in deze studie niet uitgewerkt.

Jan Sloot
Tilburg

Monteiro, Marit (2008), *Gods predikers. Dominicanen in Nederland (1795 – 2000)*, Hilversum: Verloren, pp. 991, ISBN 9789087040307, € 45,-

In een bijna 1000 bladzijden dikke studie vertelt Monteiro, hoogleraar Geschiedenis van het Nederlands Katholicisme aan de Radboud Universiteit, de geschiedenis van de dominicanen in Nederland sinds 1800. Van die duizend bladzijden zijn er 175 pagina's litera-